

SXEDIO.G31

7.6.1958: ΑΓΡΙΕΣ ΔΙΑΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ
ΕΞΕΣΠΟΥΝ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ ΕΝΩ ΑΡΧΙΖΕΙ Η
ΕΘΝΟΚΑΘΑΡΣΗ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΜΕ ΔΕΚΑΔΕΣ ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ
ΔΥΟ ΠΛΕΥΡΕΣ ΚΑΘΩΣ Η ΤΜΤ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΠΛΗΡΗ ΔΡΑΣΗ

Το τρίμηνο Ιουνίου -Αυγούστου του **1958**, κατά το οποίο ο πρωθυπουργός της Βρετανίας Χάρολντ Μακμίλλαν κινείτο για να εφαρμόσει τη νέα πολιτική του στο Κυπριακό στην Κύπρο ο εμφύλιος μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων Κυπρίων έφθασε στο αποκορύφωμά του με δεκάδες ανθρώπους να χάνουν τη ζωή τους σε ένα όργιο σφαγών και δολοφονιών.

Αυτή την περίοδο οι Τούρκοι Κύπριοι είχαν μάλιστα οργανώσει πάνω σε πιο στερεή βάση και την οργάνωση τους ΤΜΤ που διαδέχθηκε την οργάνωση ΒΟΛΚΑΝ κι' έτσι είχαν πλέον μια ηγεσία που τους κατηύθυνε οργανωμένα, σε αντίβαρο προς τη δράση της ΕΟΚΑ.

Οι συγκρούσεις διεύρυναν το χάσμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων καθώς τόσο η ΤΜΤ όσο και η ΕΟΚΑ απαντούσαν με το ίδιο νόμισμα κάθε μέρα: "Οφθαλμόν αντί οφθαλμού".

Μέσα σ' αυτό το όργιο του αίματος ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος έκαμε μια προσπάθεια να μεταβεί στην Τουρκία για επαφές.

Ο Μακάριος ήταν βρετανός υπήκοος και με την υπηκοότητά του αυτή μπορούσε να μεταβεί στην Αγκυρα χωρίς θεώρηση του διαβατηρίου του. Ομως για να βολιδοσκοπήσει τις σκέψεις της τουρκικής Κυβέρνησης απευθύνθηκε στο προξενείο στην Αθήνα για να δει τις αντιδράσεις της.

Η απάντηση που του δόθηκε από το Προξενείο ήταν ότι πραγματικά δεν χρειαζόταν θεώρηση το διαβατήριό του, αλλά πληροφορήθηκε ότι "επίσκεψη του στην Αγκυρα υπό τις σημερινές συνθήκες θα ήταν ανεπιθύμητη".

Οι συγκρούσεις μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων είχαν ως αποτέλεσμα ορισμένοι Έλληνες που

βρίσκονταν σε χωριά ή περιοχές που ελέγχονταν από Τούρκους, όπως στην Ομορφίτα και την Κέρμια στη Λευκωσία και κάποιες άλλες περιοχές στις άλλες επαρχίες όπως τη Λεύκα, να μετακινηθούν σε πιο ασφαλή σημεία.

Το ίδιο όμως έκαναν και οι Τουρκοκύπριοι όπως συνέβη αρχικά στο χωριό Ασσια, **15** χιλιόμετρα ανατολικά της Λευκωσίας, όπου **39** οικογένειες Τούρκων κατοίκων του χωριού αναγκάστηκαν να μετακινηθούν είτε στο διπλανό χωριό Βατυλή είτε στη Λευκωσία και στο Βαρώσι.

Οι πρώτες μετακινήσεις του πληθυσμού είχαν αρχίσει και θα έπαιρναν μεγαλύτερη έκταση τους επόμενους μήνες τόσο σε χωριά που οι περισσότεροι κάτοικοι ήταν Τούρκοι όσο και σε άλλα που οι περισσότεροι ήταν Έλληνες.

Το χειρότερο ακόμα οι Έλληνες έκαιαν τα σπίτια που εγκατέλειπαν οι Τούρκοι φοβούμενοι για τη ζωή τους και οι Τούρκοι τα σπίτια των Ελλήνων που αναγκάζονταν να μετακινηθούν σε καθάρως ελληνικές περιοχές.

Στόχος ήταν να υπάρξει αυτό που γνώρισε ο κόσμος ύστερα από πολλές δεκάδες χρόνια στην Ευρώπη: Την εθνοκάθαρση.

Η Αγκυρα παρουσιαζόταν σίγουρη ότι τα σχέδια της στην Κύπρο, αργά η γρήγορα θα εφαρμόζονταν και καλούσε του Τουρκοκύπριους να κάμουν υπομονή. Τις απόψεις της διαβίβαζε μέσω του Τουρκοκύπριου πολιτικού Φαζίλ Κουτσιούκ, ο οποίος πηγαινοερχόταν πολύ συχνά στην Τουρκική πρωτεύουσα.

Επιστρέφοντας στις **3** Φεβρουαρίου **1958** από την Αγκυρα ο Κουτσιούκ ήταν περισσότερο από σίγουρος από ό,τι άλλοτε, ότι με κανένα τρόπο η Τουρκία δεν θα επέτρεπε να πραγματοποιηθεί η Ένωση.

Μιλώντας σε συγκέντρωση αφού κάλεσε τους ομοφύλους του να κάμουν υπομονή πρόσθεσε:

"Εάν η δύναμη μας στην Κύπρο αποδειχθεί ανεπαρκής, η μητέρα πατρίδα είναι έτοιμη να έλθει σε βοήθεια μας. Δεν υπάρχει λόγος απογοήτευσης. Ο

διαμελισμός θα γίνει χίλια τοις εκατό". Οι διαβεβαιώσεις του Κουτσιούκ είχαν ως στόχο να καθησυχάσουν τους Τουρκοκύπριους που μέσα σε μια εβδομάδα είχαν επτά νεκρούς και εκατό τραυματίες στη Λευκωσία και το Βαρώσι έπειτα από συγκρούσεις με τον Αγγλικό στρατό.

Η τουρκοκυπριακή κοινότητα έδινε πιο έντονα το παρόν της καθ' ον χρόνο οι βρετανοί είχαν πληροφορίες, ότι οι Τούρκοι εξοπλίζονταν και εισήγαγαν μυστικά όπλα από την Τουρκία.

Το τουρκικό στοιχείο, το οποίο είχε χρησιμοποιηθεί από τους Άγγλους στο πλαίσιο της πολιτικής του "διαίρει και βασίλευε" στρεφόταν τώρα και εναντίον των Άγγλων ο δε Κυβερνήτης Σερ Χιου Φουτ αναγκάστηκε στις **3 Φεβρουαρίου 1958** να απολογηθεί στους τουρκοκύπριους ηγέτες τους οποίους δέχθηκε για "τα τρομερά" όπως τα χαρακτήρισε γεγονότα κατά τα οποία οι επτά Τούρκοι είχαν χάσει της ζωή τους.

Ο Φουτ αναγκάστηκε να παρέμβει όταν η οργάνωση τους TMT τους είχε καλέσει να σαμποτάρουν την αγγλική διοίκηση.

Ήταν φανερό ότι οι Τουρκοκύπριοι αναλάμβαναν πιο αποφασιστική δράση με στόχο να επιτύχουν το δικό τους ξεχωριστό καθεστώς που αντικατοπτριζόταν στη διχοτόμηση του νησιού.

Στον αγώνα τους αυτό όμως γνώριζαν ότι θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με τους Έλληνες, οι οποίοι με επικεφαλής την ΕΟΚΑ αγωνίζονταν για Ένωση με την Ελλάδα.

Ηγέτες των Τουρκοκυπρίων αναλάμβαναν πλέον στρατιωτικοί από την Τουρκία που παρουσιάζονταν πιο σκληροί και τιμωρούσαν τον καθένα που δεν υπάκουε στη φωνή της οργάνωσης.

Έτσι στις **4 Απριλίου 1958** όταν οι Τούρκοι κάτοικοι της Γαληνόπορης στην περιοχή της Καρπασίας σε κοινή προσευχή με τους Έλληνες έκαμαν κοινή δέηση λόγω της ανομβρίας που μάστιζε τη νήσο, Τουρκοκύπριοι ένοπλοι πήγαν στο χωριό τους και απείλησαν τους Τούρκους να σταματήσουν να

συνεργάζονται με τους Έλληνες.

Ο Χότζας του χωριού που έκαμε το μεγαλύτερο λάθος, με το να αναπέμψει κοινή δέηση με τον Χριστιανό ιερέα στο εξωκκλήσι της Αγίας Άννας, ξυλοκοπήθηκε άγρια.

Το εξωκκλήσι δέχθηκε τελικά τη μανία των Τούρκων ενόπλων και μισογκρεμίστηκε.

Παράλληλα οι Τούρκοι άρχισαν να θέτουν επί τάπητος πλέον το αίτημα τους για δημιουργία και χωριστών δημαρχείων στις διάφορες πόλεις και ιδιαίτερα όπου υπήρχε τουρκικό στοιχείο. Ήδη οι Τούρκοι δημοτικοί σύμβουλοι είχαν υποβάλει τις παραιτήσεις τους από αρκετού χρόνου και η παραίτηση τους αλλά και το αίτημα για χωριστά δημαρχεία αποτελούσε ένα από τους στόχους τους, δηλαδή να διαφανεί ότι Έλληνες και Τούρκοι δεν μπορούσαν να ζήσουν πια μαζί.

Το χωριστικό κίνημα των Τουρκοκυπρίων ακολουθούσε αυτή την περίοδο, την ίδια τακτική που είχε ήδη εφαρμόσει η ΕΟΚΑ, δηλαδή την παθητική αντίσταση και το σαμποτάρισμα των βρετανικών προϊόντων.

Έτσι εκτός από τις εκκλήσεις για μη συνεργασία με την αγγλική διοίκηση, Τουρκοκύπριοι νέοι άρχισαν να φωνάζουν στις διαδηλώσεις τους και συνθήματα εναντίον του Φουτ, τον οποίο καλούσαν να φύγει από την Κύπρο. Μοναδικό τους σύνθημα ήταν "θέλουμε διχοτόμηση".

Είναι χαρακτηριστικό το πιο κάτω επεισόδιο για να διαφανεί ότι οι Τούρκοι αυτή την περίοδο έβαζαν την ΕΟΚΑ και τον Φουτ στην ίδια μοίρα.

Το Μάιο του **1958** στο Κεντρικό Ταχυδρομείο της Λευκωσίας λήφθηκαν τρεις επιστολές μέσα στις οποίες υπήρχε και μια σφαίρα. Η πρώτη επιστολή απευθυνόταν στο "Στρατηκόν" Γρίβα, η δεύτερη στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και η τρίτη στον Κυβερνήτη Φουτ. Οι Τούρκοι έβαζαν και τους τρεις στο ίδιο καλάθι.

Ενώ η κάθε κοινότητα τραβούσε το δρόμο της, ο διαχωρισμός μεταξύ τους αυξανόταν όλο και

περισσότερο.

Στις **7 Ιουνίου 1958** συγκρούστηκαν για καλά σε ένα όργιο αίματος που είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο **15** Ελλήνων σε διάστημα λιγότερο της μιας εβδομάδας.

Το κακό είχε τις βάσεις του την προηγούμενη **6** Ιουνίου όταν ο τουρκοκύπριος δικηγόρος Ραούφ Ντενκτάς (ηγετικό στέλεχος της ΤΜΤ) έβγαλε ένα πύρηνο λόγο απειλώντας τους πάντες και τα πάντα και την Κύπρο ακόμα με τουρκική εισβολή.

Επιστρέφοντας από την Αγκυρα όπου πήγε με τον Κουτσιούκ, ο Ντενκτάς δήλωσε προς τους δημοσιογράφους τα εξής:

"Αυτοκυβέρνηση χωρίς διχοτόμηση, θα σήμαινε εμφύλιο πόλεμο. Αν παραχωρηθεί αυτοκυβέρνηση στους Έλληνες κι οι Τούρκοι τύχουν μεταχείρισης μειονότητας με εγγυήσεις και τα δικαιώματά τους, τότε μια στρατιωτική δύναμη θα έλθει από την Τουρκία για να πολεμήσει για μας".

Σε σχετική ερώτηση τι είδους στρατιωτική δύναμη εννοούσε ο Ντενκτάς απάντησε:

"Δεν έχω καμιά πληροφορία σχετικά με το κατά πόσον η Τουρκία θα εκήρυσσε τον πόλεμο. Τα αισθήματα όμως της Τουρκικής νεολαίας, σχετικά με το κυπριακό είναι τόσο ισχυρά, που δεν νομίζω ότι η τουρκική Κυβέρνηση θα μπορούσε να εμποδίσει όσους θα ήθελαν να πολεμήσουν στην Κύπρο για τους Τούρκους Κυπρίους, έστω και αν ήθελε να το κάνει".

Ο Ντενκτάς μίλησε επίσης και στους Τουρκοκύπριους που είχαν συγκεντρωθεί έξω από το σπίτι του Κουτσιούκ στην οδό Κερύνειας:

"Αν επιμένουν στην αυτοκυβέρνηση ή σε οποιαδήποτε άλλη μορφή αυτοδιοίκησης που μόνο εγγυήσεις θα μας παρέχει, αντί της διχοτόμησης θα μας αναγκάσουν να παρουμε τα όπλα και να πολεμήσουμε".

Την επομένη το βράδυ διερχόμενο αυτοκίνητο έρριψε μια αυτοσχέδια βόμβα στο τουρκικό προξενείο της Λευκωσίας. Ο δράστης δεν εντοπίστηκε, αλλά το επεισόδιο θύμιζε το επεισόδιο του τουρκικού

προξενείου στη Θεσσαλονίκη που είχε δώσει την αφορμή για τις διώξεις εναντίον των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης το Σεπτέμβρη του **1955**.

Τα γεγονότα και οι συγκρούσεις εξελίσσονταν ραγδαία και το αίμα Ελλήνων και Τούρκων άρχισε να ρέει για καλά.

Οι Τούρκοι, πάνω σε οργανωμένη πια βάση, συνέρρεαν συνήθως στην πλατεία Σεραγίου και εξοπλισμένοι με πέτρες και ξύλα και ό,τι άλλο μπορούσαν να βρουν κατευθύνονταν κατά ομάδες προς την οδό Ερμού, την κεντρικότερη εμπορική αρτηρία της Λευκωσίας και προς άλλες περιοχές όπου διέμεναν Έλληνες και οργάνωναν επιθέσεις ή απαντήσεις σε όσα διέπρατταν οι Έλληνες.

Οι Έλληνες που βρίσκονταν σε κάποια μορφή συναγερμού αυτή την περίοδο είχαν όλοι στο σπίτι τους κάτι πρόχειρο πίσω από την πόρτα τους για να το χρησιμοποιήσουν αν χρειαζόταν επειγόντως, όπως ένα λαστό, μια κουνιά ή ένα μαχαίρι ή οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο που θα τους επέτρεπε να αμυνθούν σε ώρα ανάγκης, έβγαιναν στους δρόμους και κτυπούσαν τις καμπάνες των εκκλησιών που οδηγούσαν σε άμεση κινητοποίηση.

Από τη μια οι Έλληνες και από την άλλη οι Τούρκοι, με εξημμένα τα πνεύματα και ζητώντας ο ένας εκδίκηση από τον άλλο, έλυναν τις διαφορές τους στην οδό Ερμού και γενικότερα τη συνοικία Ταχτακαλά στη Λευκωσία.

Ένα τέτοιο επεισόδιο συνέβη στις **7** Ιουνίου, λίγο μετά τα μεσάνυκτα. Οι Τούρκοι της Λευκωσίας έβαλαν φωτιά στο κτίριο του σωματείου "Ολυμπικός" στο τέρμα της οδού Ερμού στον Ταχτακαλά. Η πυρκαγιά έδωσε το σύνθημα για την έναρξη συγκρούσεων. Οι Έλληνες βρίσκονταν από τη μια πλευρά και οι Τούρκοι από την άλλη και συνέχιζαν για αρκετή ώρα τον πετροπόλεμο.

Ό,τι μέσα είχαν οι δυο πλευρές τα έρριχναν η μια εναντίον της άλλης.

Οι Αγγλοι στρατιώτες που έφθασαν από τους πρώτους στην περιοχή στάθηκαν στην άκρη και έτριβαν

τα χέρια.

Παρόμοιες συγκρούσεις έγιναν σε όλο σχεδόν το μήκος της οδού Ερμού, που αποτελούσε κατά κάποιο τρόπο τα "σύνορα" των δυο συνοικιών της πρωτεύουσας.

Πολύ λίγοι στη Λευκωσία κοιμήθηκαν εκείνο το βράδυ, και το προσφυγικό κύμα κυρίως από ελληνικής πλευράς άρχισε να ογκούται καθ' ον χρόνο Έλληνες συνέχιζαν να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους από τις περιοχές της Ομορφίτας, του Τράχωνα και της Κωνσταντίας και να καταφεύγουν σε φιλικά τους σπίτια, στην ελληνική συνοικία μέχρι να περάσει το κακό.

Κανένας πια δεν αισθανόταν ασφαλής. Έλληνες και Τούρκοι αγωνίζονταν για την κατάρρευση και της τελευταίας γέφυρας συνεννόησης που τους ένωνε υπό τα χαρούμενα βλέμματα των Αγγλων που θεωρούσαν ότι οι συγκρούσεις μεταξύ των δυο κοινοτήτων εξασθενίζουν την πίεση της ΕΟΚΑ εναντίον τους.

Ενώ η Λευκωσία βρισκόταν "στις φλόγες" ο δήμαρχος Λευκωσίας Θεμιστοκλής Δέρβης επικοινωνήσε με τον Κυβερνήτη Σερ Χιου Φουτ τηλεφωνικά. Ήταν γύρω στις **2** το πρωί, μια ώρα μετά την έκρηξη της πυρκαγιάς στο σωματείο Ολυμπιακός, και ο Δέρβης διαμαρτυρήθηκε έντονα γιατί ο στρατός δεν επενέβη, παρά το γεγονός ότι οι καμπάνες των εκκλησιών είχαν αρχίσει να κτυπούν από τις **11** το βράδυ της προηγούμενης.

Ο Δέρβης άφησε τις ευγένειες και τα είπε ένα χεράκι στον Φουτ, που άκουε τον αγανακτισμένο δήμαρχο να φωνάζει χωρίς να μπορεί να τον αντικόψει:

- Με τον τρόπο αυτό (δηλαδή τη μη επέμβαση του στρατού) οι Τούρκοι κατάφεραν να αποτελειώσουν το όργιο τους. Οι βανδαλιστικές και εγκληματικές σκηνές της Κωνσταντινούπολης του **1955** έχουν επαναληφθεί στη Λευκωσία. Πρόφαση για τις σκηνές ήταν η τοποθέτηση βόμβας από τούρκο στο Προξενείο της Λευκωσίας. Το σχέδιο των Τούρκων ήταν προδιαγεγραμμένο, θέλω δε να μάθω τι μέτρα επήρε η Κυβέρνηση μετά τις εμπρηστικές δηλώσεις του

Ντενκτάς, μόλις επανήλθε από την Αγκυρα (ο Ντενκτάς είχε εγκαταλείψει τη θέση του στην Εισαγγελία όπου εργαζόταν από πολύ προηγουμένως και πολιτεύθηκε, αλλά έπαιρνε ακόμα το μισθό του). Οι βιαιοπραγίες είναι αποτέλεσμα των ομιλιών του Ντενκτάς. Αν έκαμνα εγώ αυτές τις δηλώσεις θα ήμουν ασφαλώς είτε στη φυλακή είτε θα εξωριζόμουν. Για ποιο λόγο αυτή η ανοχή της Κυβέρνησης έναντι των κυρίων αυτών, οι οποίοι εξάπτουν το πλήθος. Ο λαός είναι πλέον με τη βάσιμη εντύπωση, ότι κατόπιν της ανεκτικής στάσης της Κυβέρνησης έναντι των Τούρκων, αυτή είναι συνένοχος με τις τουρκικές αυτές ενέργειες, διότι θα λάμβανε άμεσα και δραστικότερα μέτρα προστασίας του κοινού. Η αστυνομία και ο στρατός φθάνουν αργά και επειδεικνύουν αδράνεια, όταν πρόκειται για τούρκους που διαπράττουν φόνους και εμπρησμούς σε βάρος του άμαχου πληθυσμού, υποστηρίζοντας έτσι παθητικά τις τουρκικές βαρβαρότητες και επιβάλλοντες έπειτα κέρφιοι. Θέλω να μάθω για ποιο λόγο οι Τούρκοι είναι οπλισμένοι και γιατί οι αρχές δεν διενεργούν έρευνες στα σπίτια των Τούρκων, όπως κάμνουν με τα σπίτια των Ελλήνων. Ο λαός πλέον δεν τρέφει ούτε ίχνος εμπιστοσύνης προς την Κυβέρνηση, έπειτα από τα γεγονότα, διότι μερολήπτησε σκανδαλωδώς υπέρ των Τούρκων.

Ο Δέρβης τα είπε χύμα στον Κυβερνήτη ο οποίος το μόνο που μπόρεσε ψελλίσει ήταν ότι η Κυβέρνηση θα έπαιρνε σύντομα μέτρα.

Ο Δέρβης αντιπαρατήρησε σε έντονο ύφος:

- Αυτές τις διαβεβαιώσεις μας έδιδε και ο Ρένταγουεϊ επί Χάρτιγκ. Συνεπώς καμμιιά εμπιστοσύνη δεν μπορεί να έχει ο λαός στα μέτρα, που όπως εξαγγέλλετε, θα ληφθούν.

Ο Δέρβης εξέφραζε εκείνη τη στιγμή την αγανάκτηση των Ελλήνων. Και ήταν δικαιολογημένη. Γιατί σαν ξημέρωσε δυο Ελληνες, οι Γεώργιος Κλεάρχου, αρτοποιός, 34 χρόνων και Κώστας Ιωάννου Χριστοδούλου, 20 χρονών, υπέκυψαν στο μοιραίο από τραύματα που υπέστησαν. Δεκάδες άλλοι έγιναν

πρόσφυγες ή βρίσκονταν στο Γενικό Νοσοκομείο ή σε ιδιωτικές κλινικές μαχαιρωμένοι ή τραυματισμένοι. Δεκάδες καταστήματα πυρπολήθηκαν ή λεηλατήθηκαν, προθήκες καταστημάτων έγιναν θρύψαλα κα σπίτια εκκενώθηκαν από τους περιοίκους της οδού Ερμού- τόσο Έλληνες όσο και Τούρκους.

Συνεργάτης της εφημερίδας "Κύπρος" έδωσε την πιο κάτω εικόνα στην έκδοση της εφημερίδας στις **9 Ιουνίου 1958**:

"Δεν υπάρχει κατάστημα εις το τελευταίον τμήμα της οδού Ερμού, το οποίον δεν υπέστη καταστροφάς. Τόσον η οδός Ερμού, όσο και η περιοχή από του Ολυμπιακού προς την Αρχιεπισκοπήν είναι κατεσπαρμένα με συντρίμματα χιλιάδων φιαλών, αι οποίαι εχρησιμοποιήθησαν κατά τας συγκρούσεις. Εις πολλά σημεία εξακολουθούν να υπάρχουν εισέτι λίμναι αίματος".

Από το σημείο αυτό και μετά τα γεγονότα εξελίχθηκαν ραγδαία κατά τον Ιούνιο.